

САНГА ОЛОХ

ХАБЫАТ

1981 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҢЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ
ДЕНУТАТТАР ОРОЙУОННААҢЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№15 (6776)

1989 снл. Олунньу 4 күнэ,
СУВУОТА

Сынаата
3 харчы.

ССРС народнай депутатыгар кандидакка туруорулуна

Үрдүк итэҕэлгэ толору эппиэттиэҕэ

Сотурутааҕыта Амма, Соморсуя орто оскуола-ларын уонна оройуоннаа-ҕы майыс таҕастаар ком-бинат коллективтарын уопсай мунууһаарынан 697 №-дээх Мэлэ-Ханга-дастааҕы национальнай-территориальнай быыбар-дыгар уонуктан ССРС народнай депутатыгар кандидатынан Амма орто оскуолатын учуу-тада Вера Семеновна Бессонова биһир саныан туруорулуна. Норуот бу улахан итэҕэһин Вера Се-меновна мээһэҕэ ылбата. Бу өр сыллаах айымньы-лаах үлэни билигин, до-хунаан сыһаалааһын буолар.

Эдэркээн кыыс, Амма орто оскуолатын 1966 сыллаахха үөрэни бүт-рээт, СГУ биолого-геогра-фической факультетыгар үөрэнэ киирбитэ. Студен-ческой эрчимнээх эдэр саас билимбэһэ ааспыт. Үөрэх түбүгэ, группа ста-ростатын быһыытынан үлэти Вера со-ло гим-матахтара. Кини салайар группа факультетка да, университетка да биһир үчүгэйинэн аардылара. Ол курдук, эбэлэхтин, күргүмүнэн үөрэни, кү-лэи-оскуола уонна уни-верситет 1971 сыллаахха бүт-рбитэ. Кыыс Нам оройу-нун Хатын Арыы адыс кылаастаах оскуолатыгар аһаммыта, Вера Семенов-на педагогической био-графията саҕаламмыта.

Мэлэ-Хангаас оройу-нун Төхтүр орто оскуола-тыгар үлэни сылдьан көргөһүнөн Сергей Васи-льевич Елизаровтын но-ватор учуутал В. Ф. Ша-талов үөрэтэр ньыматын туттарга аан бастаан хо-ломмуттара. Оччолорго бу оскуолада бары да са-ланы, бастыгы көрдүүр, наукада, методикада туох үчүгэй баарын билэргэ, туһанаарга дуулувар сүр-дөөх инициативалаах учууталлар түмсөн үлэ-лэбэттэрэ. Директордара В. Е. Орлов ити айым-ньылаах үлэни бэйэтинэн сүрүннүүр. Ардыгар мэ-һайдар, улаада үтүс ы-рахаттар баалларын үрдү-нэн бэйэтэ, тусла суо-лаах-инистээх айар кол-лектив буола үтүмүтэ.

В. С. Бессонова Төх-түргэ педагог быһыыты-нан диниэхтик буску-та-ханныы, сыһа ньыма-тынан үлэтигар киирин үөрдөр түмүктэри эппи-эттэ. Донецкай уобалас-на командировкаланан В. Ф. Шаталов бэйэтин

кытта тус балсын, үлэни-хамнаһын көрөй, үөрэтэп кэлбитэ. Дьоруудаах учуу-тал бэйэтин предметтар оҥолору дьаһымардаахтын уһууларын таһынан ыччат наставнига, оройуон бик-лиилээх кыраайы үөрэ-тэччигэ А. М. Крылов-тыын оскуолатыгар кы-раайы үөрэтэр үлэни ба-һылаан көбүлөөн ылымпы-тара. Вера Семеновна туристической үлэни иһэннин тэһиллэтэ. Кини нурууларга албах одо ти-һигин быһаарыа ис сү-рэхтэриттэн сөбүлөөн дьарыктанммыта, сыл аа-һы оройуонга биригистээх мээһэни ылан, респу-бликада, Союзка тиннэ кыраайы үөрэтээччилэр конференцияларын кыт-таалара. Ол курдук, Вера Семеновна дьарыктанар Пегя Сирябин республи-када бастаан Киев куо-ректа буолбут конферен-цияга кыттыбыта, оттон Лариса Сирябина Улья-новскайга буолбут Бүтүн Союзтааҕы туристичес-кай слеска кыттыһыа ылар чинэстэммитэ.

1981 сыллаахха Вера Семеновна ити ылымпыт үлэлэрин Амма оройу-нун Амма орто оскуола-тыгар кэлэн саҕалабыта. Кини кэллээбиттэн ар-кыма сөргүтүлүбэтэх туристической үлэ сөргө-һэйбитэ, оскуола эдэр ту-ристэрин хамаандара республикада икки төгүл

биригистээх мээһэни ылар чинэсэ тинсибитэ. Онуоха Вера Семеновна албахтык сыраллаан та-рийбит үөрэтэр кабинета, сана оҥобуллубут гео-графической площадка улаханым туһалаабыт-тара. Кабинет матырыйаал-лара уруокка мунутуур туһалаахтын туттулал-лар. Кини ытыгар урук-тара үрдүк таһымнаах техникской хааччылыы-тынан, албади биллэрэр көрдөрөр, оҥону уруокка тардар ньымаларынан уратылаахтар. Учуутал үрдүк арууһунта, били-тэ-көрүүтэ, культуртэ, биллэн турар, эмиз ула-хан оруулаахтар. Ол иһин үөрэтэр оҥолоро географиянан умугуйан туран дьарыктаналлар. Вера Семеновна туттар тирэх понолектары дуу-луһун үөрэтэллэр. Итин-ник понолектары Шата-лов ньыматынан Вера Се-меновна бары кылаастар программаларыгар хас биһирди темада бэйэтэ толкуйдаан, аһан оҥор-тообута. Ону учууталлар идэлэрин үөрэтэр инсти-тут географияда кабинета сөргөһөн, республикада таргатар үлэни кыта сыл-дьар. Вера Семеновна үөрэтэр оҥолорун 60 бы-рыһааннара наар «4» уонна «5» сыаналарга үө-рэнэллэр. Онон кини опы- (Бүтүүтүн 3-с стр. көр).

Ыраах Нуотараҕа

«Мугудай» совхоз Ма-ралаайытааҕы отделение-тын эдэр рабочайдара Семен Егорович Окопеш-ников, Василий Исакович Смирников уонна Михаил Дмитриевич Сидков аас-пыт сыл сааһыттан Нуот-ара үлэһиттэрэ. Салыһып-онно оҥообуттара. Били-гин 158 ыччат сүөһүнү көрдөр, Сэтимиһиттэн иһинилэр баһа буолбутта-ра.

Субу сотурутааҕыта та-хсан норуот субаннар туруктара үчүгэй, үлэ-һиттар дьаһаны настро-неллаахтар.

Н. ЖЕРГИН.

Опыттаах манньыксыт Аппия Савиича Мохна-чевская старшайдаах То-лус фермата «Мугудай» совхоз Чыһааратааҕы отделениегар биһир бас-тыг көрдөрүүлээх.

Былырын урукку ортутар отделение кыра үүттээх ынахтарыттан

2000 ит ыабыһыт, — диир старшай. Сотурутааҕыта Мохна-чевскаялар арендаҕа ба-дара үлэһиттэр коллек-тивна киирдилэр. Мелла дьаһаны үүт ымаһи үрдэ-тэр туһугар сыһааһыах-пыт дьаһаллар.

«СО» көрр.

Былырынгытааҕар ордук

Тохсунньуга Субуруускай аатынан совхоз фуражнай ынах ахсыттан 59-туу ит үүтү ыта, ити ааспыт сыл туһаанаах кэмнээ-биттэр 9 ит ордук. Ва-ловый ыам сорууда 101 бырыһыан толорулуна. Ол түмүктэр үүтү государ-ствога туттарыы кыстык ылардыгар былырынгыта-тааҕар 98 д улаатта.

Үлэ итинни тү-мүтүннүтүтэр Болтоҕодо Илья Слепцов, Хатылыта Константин Чичигиноров салайааччылардаах кор-моцехтар кыстык ыларды-гар 714 тонна ыһа аһы-дыгы бэлэмнээбиттэр сү-рүн көһүүнэн буола.

С. ПЕТРОВ.

Шефтэһии салҕанар

«Мындааайы» совхоз Чумулаһааҕы ГРЭС-ы кытта шефтэһэр. Шефтер ааспыт сылга Хатылааха уонна Мырылаага уулуеса-ларга релейной сырдаты-ны оҥорбуттара, Амма ор-то оскуолатын котельна-йын тусаран оҥорон биһирбиттэрэ. Онон уопсайа 78,5 тыһ. солн. үлэ толо-руллубута. Итин таһы-нан иһинилэр совхозка ити-тар система турбатын, тро-лу уонна электроду булуу-

га көмөлөстүлэр. Ааспыт кыстыкка 200 тонна таас-тозу, 150 тонна комбинор-му тизин биһирбиттэрэ.

1989 сылга дуоса-бар быһыытынан чулмаллар Мындааайыга водопро-вод киллэриннэртэр, кыра блоктары оҥорор сыһы-материальнай хааччылыы-га көмөлөһүөхтэрэ. Итин таһынан Соловьев оскуола-тын котельнайын тусаран оҥоруохтара.

«СО» көрр.

★ Төрүөххэ бэлэм бэрэбиэркэлибит ★

БАРЫТА САҢАЛЫЫ

Сыл ааһы ынах төрө-лүнүн ситэ бэлэмэ суох көрсөр буолан, үтүмөн-үтүс көчөһүнө табыла-бит. Холобур, ааспыт сыл-га оройуон үрдүнэн 444 ыһырой сүтүкэмминант, Мантан 320-та кулун ту-тарган бас ыйыгар дьэри-олбуттара.

«Мугудай» совхоз То-дойдөөҕү отделениегар билигин — коллективтары-нан арендаҕа бадрэкска-нинрин түбүгэ. Ынах сүө-һүнү икки аҕы арааран көрөр-карайар буолбуттар. Биһирди коллектив 238-тыы төбөнү — 100-туу ыанньыт, 18-тыы төрүүтү тигээһин, 100-туу субаны уонна 80-туу борооскуну туһуут, 21-дин кини үлэһиттээх. Үлэһит иһин тийбэтиһэн, билигин уон иһинилэуон үстүү ик-һилээхтэр. Арендатордар «Төрүт» уонна «Чэчир» хотоннорунан сүөһүлэрин саамылаахтаахтар. Кол-лективтар салайааччыла-рынан П. П. Федоров уон-на В. С. Сивцев аһаммыт-тар.

Биригэдэлэр үүмүт сылга хас биһирди фураж-най ынахтан 1800-туу ит ымыр, барыта холбоон 200 ыһырой ылар сору-ктаахтар. Билигин отделе-ние үрдүнэн уонча ынах төрөөгө. Ректальнай чин-чийи көрдөрүүнэн, ынах мааскай төрөөһү-нэ кулун тутар — муус Ус-тар ыларга күүтүлэр. Ыһырой көрөөччүлэрини эрдэттэн, түбөһэх дьону буолбана, ыһырай көрүү-харайы технологитын баһылаабыт сүөһүттэри булан туруорарга кыһа-наллар.

Төрүөххэ бэлэмнэни туһуан отделение управ-

ляюща А. Т. Ноговицын манньа көрсир.

—Быйыл төрөөү ылар-га бэлэм бэлэмнээхпит. Сотурутааҕыта 150 ыһырой телатинсын комис-сияда туттардыбыт. Иһин коллектив саага төрөөү манньыксыт хоннуу хон-но-хонно манна тут-таран иһэхтэрэ. Оттон тө-рөөбүт сүөһүнү онус хону-туттан күүскэ аһатан, үү-түрдүбүтүнэн барыахта-ра. Үүтүрдүү кэмнэртэ сиз-тэри 600 тонна сиилэһи хаһаанан туруорабыт. Би-лигин саамай улахан ма-һадабыт — үлэһит илин тийбэтэ.

Хотоннору көрбөн көр-дөхкө, эргэриггэрэ тута-харааха бырадыллар. Ма-һан өйөбүл, итинэн тирээ-бил бөҕө. Үөһөттөн там-мактыыр буолан иччэбэй сүрдээх эбит.

—Биһирди хотонно а.л-талы термолетналары туруоруохпут, — диир ве-дуча Н. Н. Копырин. — Үс хотонуан сүөһүлэриггити саамылаан туруордахпы-тына, мээһэ тахсыа. Бы-лырын, осеменатордар, быт оҥону көрүүгэ уопус-када олорон хаалларар, искусственнай сизмалэ-һин кыаллыбатаҕа. Оу-һунаан саптарбыһыт. Онон төрүөх хойутаата. Былы-рын баччаларга 50-ча ынах төрөөбүтэ. Сүөһүлэр да туруктарынан былы-рынныгыга тийбэттэр. Дининин, аһылытарын састааба куһаҕана сүөх От, көөннөрбө уонна со-ломо ситэһит. Олут хаа-чытыбата мөлөөгө охсон эрдэ. Күһүн Красноярс-кайтан аҕалыт 34 тыһа, бастыһын биригэдэлэргэ 17-лин тобонон түгүтүл-лүт. Сотурутааҕыта Карл Маркс аатынан, Эрилин

Эристин аатынан уонна «Чурапчы» совхозтартан үлэни научнайдык төри-һин бөлөҕө кэлэн үс хо-нук устата үлэһиттэргэ уонна специалисттарга эко-номическай үөрэттээһини ыһыпта билиһэ, улахан-нык көмөлөстө. Ол үрдү-нэн аренда туһуан бары-бытыгар дьаһаны адьас чуолкай өйдөбүл суох.

Элбэх сыл манньыксыт-таабыт. Д. Р. Хотонно саага ньыма хайдах олоххо киирэн эрэрин туһунан ыһытыга манньа эппиэт, тиһир.

—Биригэдэлэргэ биэ-тин манньыксыт үлэһит. Саст тингээлэр те-рөөхтөрүнэ биһирди манньыксыты эһиэхтэрэ. Үлэһит дьорурут биһир тэг буолбатах. Сорохтар дуосабардарын бөлбөдө туолан бараары сылдьы-лар. Онон тэг сокус баа-һылаах бастайааннй үлэһиттэр арендада биһир, дөхтөрүнэ эрэ кини санаа-га кэллэһин.

Ол эрэри дьон санааты кэлбитэ, арендаҕа бөдө-рөөт үчүгэй түмүктэрдөөх буоларыгар эрэллээхтэрэ үлэһиттэр тутта-хата сылдьалларыгар, көпсө-тэллэригэр - иһэтэллэри-гэр биллэр. Сыһыан сыл үлэтин көрдөрүүлэрэ тун-сан иһэр отделение хаһа-һынааһын саага усулуо-булатыгар бэйэтин суолун иһини булуһу, аренда-тан көдүүһү ыһа дьон эрэлбит улахан. Онуоха рабочайдар тустаах үлэ-лэригэр сыһааннара, баар олохтоох усулуобуйалары бөлбөлүн сатабылларын, үлэҕэ опытырын кытта төбө салтөөхтүн таба дьү-рөлүннэлэрэ, үүтү-һаһы-һына, сүөһүнү көрүүгэ-истин-тэ сананы, бастыһын ил-лэраллар быһаарар ору-лу ыһаара.

Д. КОЛОДЕЗНИКОВ.

ПРОПАГАНДИСТ

ССКП райкомун политической сырдатыга кабинетын аналлаах таһаарыта

Балаһыанна хайдабын?

Үлэнттери политической уонна экономическай үөрөхтөөһүн дымлаан аһара түмүтүннэ. Уруккуттан да буоларын курдук, ханна партийнай тэрилтэлэр бу дьыалада сөптөөх болгомотторун уураар, бэйэлэрин улахан эппизитиһестерин үчүгөйдик өйдүүр, сөптөөх пропагандастар туруоруллубут сырдаттар балаһыанна куһағана суох. Ол курдук, кэчээт оркуо-лалар программа быһытынан көдүүстээхтик үлэлээн иһэллэрин бэлиттэр наада. Пропагандистар Е. А. Сидорова (олох дьаһах өгөтүн управленниета), В. В. Алексеев («Якутагропромстрой» ПМК-та), И. И. Яковлев («Чурапчы» совхоз кини аппарата), Л. Д. Баранкова (оройуон кинниһээти культурнай-сырдатар учреждениелар), В. П. Чичигинаров («Мылдацаайы» совхоз кини аппарата) уо.д.а. истээччилэрин биһирэбиллэрин ылааллар.

Быйма Эрлик Эрстиин аатынан уоп-на «Чурапчы» совхозтар парткомнара (секретардар С. И. Никитин, И. И. Яковлев) пропагандистарыгар семинарда-ры былааннаахтык тэрийин, улахан кө-лөнү оҕордулар. «Чурапчы» совхозна, холобур, арендатордары эмнэ тусна мун-наан, үс күннээх аһаан-иһээн үөрэтин дьону астынарда, рабочайдарга даҕаны, специаалистарга даҕаны хаһаайыһааһын саҥа ыһыаларынан үлэлээһингэ биллэр көмөлөөх буолаа.

Быйык даҕаны урукку сыллардаагы итэҕэстэр ситэ туоратыллыбатахтарын көрөбүт. Ол курдук, сорох партийнай тэрилтэлэр үөрэх туругун занятиелар ак-сааннарынан көрөн сыаналааһынтар ак-каастаа илэктэр. Ол онугар үөрэх ис-хойоонугар, занятиелар теоретическай, практической уонна методической таһы-нарыгар болгомото ууруллубат. Ону тэнэ саҥа сокун формаларынан үлэлээһин, ис-тээччилэр общественнай олоххо, произ-водствога активностара эмнэ умнуулар. Политическай үөрэх болпуростарын уопсай мүнөһүк дүүлүтөр туруора илик партийнай тэрилтэлэр бааллар. Эбэтэр үөрэх болпуроһа көрүлүр да буола-бына, үчүгөйдик илдьиртиллэн дүүллэ-биллэбэт уонна ыһыалыбыт уураахтар

туолууларга кыаллыбат. Холобур, «Агро-промтехснабка» (секретарь Р. Р. Ива-нов), Чурапчыга (В. В. Лыткин) олох-тоох партийнай тэрилтэлэр үөрэби тусса-рыта уураахтары толорботулар.

Билигин полит.үөрэҥэ тэрийиннэн сир-рай партийнай секретарь тус бэйэтинэн дьарыстаныахтаах. Ити көрдөбүл, хэбэ-буох иһин, ардыгар умнуулар. Уруккулуу секретары солбуйааччыга сүктэрэн ба-ран, бэйэлэриттэн эппизитиһэни устумут секретардар суох буолбатахтар. Ол тү-мүтэр тустаах оркуола үлэтин туһунан кыайан көлөсөбөт буолуу, оройуоннаа-ры хаһаат редакциятын былааннан быһы-тынан бэйэ балаһыаннааһын бөлүстүгүн сырдататыннан куотунуу чакчыһара баал-лар. Полит.үөрэҥи тэрийингэ ордуу эппизитиһэ суох ыһыалы райсовет ис-полкомуннааһын (секретарь Г. И. Адамов), суут-свиэстийэ органнынааһын (А. Х. Салыганов), «Агропромхимиятааһын» (И. С. Дычковский) партийнай тэрилтэлэр көр-дөрдүлөр. Баларга сым аһарын тухары баара-суоҕа илэктини эрэ занятиелар му-нурданылар. Билигин даҕаны бириэсэ баар. Онон, сөптөөх түмүгү өгөстөн, үөрэҥи сөргүтүүхтөрүн наада.

Совхозтар рабочайдарын уонна спе-циалистарын экономическай үөрөхтөөһүн быстар мөлтөх туруктааһын учуоттаан ССКП райкомун бюрота соторутааһына «Мугудай» совхоз директора, комму-нист С. И. Сергеев отчуотун дүүллөһүн турар. Ол эрэри бюро онон сибээстээх ыһыалыт уурааһын олоххо киллэрин мизэстэтигэр ситэ суох дьэһхэ наада.

ССРС пародияй депутаттарыны быыбар-дарын хаммааннааһына полит.үөрэххэ эмнэ сабыдыаллаах буолуохтаах. «ССРС па-родияй депутаттарыны быыбардарын ту-һунан ССРС Сокуонун» үөрэтингэ хае оркуола аһын иккиһин занятие ыһыал-лаахтаах. Пропагандистар быыбарга бэ-лэстэһин хааһытыгы үчүгөйдик биллэх уонна истээччилэригэр ону тирдэп иһнэх тустаахтар. Истээччилэр быыбар иһи-нэри агитационнай мааскабай үлэ акти-вистарынан буолууларга ситиһилинэхтээх. Атын болгомото кинингэр тутулуохтаах болпурорунан ССКП КК уочараттаах Пленумугар бэлэмнэһин, Пленум маты-рыһаалларын үөрэтин, пропагандалааһын буолааллар.

В. ПОСЕЛЬСКАЯ,

ССКП райкомун политической сыр-датыга кабинетын сэбиэдиссэйэ.

СУОЛТА БИЭРБЭТТЭР

Билигин ыччаты поли-тической үөрөхтөөһүннэ-хэбэ болпурорун ордук сытытык турар. Ону ЫВСЛКС КК үлэ-лиир ыччаты политичес-кай уонна экономическай үөрөхтөөһүннэ уларыта тутуу туһунан уураада, политической кулууптар Бүтүн Союзтаагы көрсү-һүүлэрин матырыһаалла-ры туһунуулар.

Оройуонна билигин барыта 16 комсомоль-скай полит.үөрэх куру-һуовтара үлэлиилэр. Ол эрэри үөрэҥи тэрийингэ быйыл даҕаны уларыта тутуу киллэриллэ илик дьэе билиннэххэ наада. Комсомольскай тэрилтэ-лэр үчүстэрэ бэйэлэрин бэйэлэрэ дьаһаныахтаах-тарын, политическай үө-рөхтөөһингэ айымны-лаахтык сыһыаннааһыа-таахтарын ситэ-хотэ өй-дөөбөттөр. Истээччилэр ыһыаллар занятиеларга дьарыктаныылара быстар куһаҥан туруутаах. Холо-бур, «Якутагропром-строй» ПМК-гар сотору-тааһыта, икки-үс пропа-гандист бэйэлэригэр сүү-рөн-көтөн истээччилэрин хомууа сатаабыттарын үрдүнэн, политзанятиеда үөрэх ыһыалыбатаа.

Итинник чакчылар оро-йуоннааһын кини балыһы-ба, маһы таһастыыр ком-бунааһа эппэ таһасты-лаабылар. Занятиеларга активносте кыһыах үө-рэх биримэстэ бүтөрүн эрэ кэтэһэ сатааччылар, темкада ханһын даҕаны интэриһэ суох сыһыан-наааччылар үчүстэр. Итинник да буолан «Агро-техснабтааһын» (пропаган-дист Е. М. Каненкина), типографинтааһын (М. Н. Михайлова) куруһуоктар-тан уратыларга үстүү-гүөртүү эрэ занятие ыһы-тылына.

Бу күһүн оройуон-ип-нигэр уонна Мугудайга политическай кулууптар тэриллэх курдук буол-буттара. Ол эрэри оро-йуон киннигэр сыгыһа-быр эрэ занятие ыһы-тылына. Оттон атын ком-сомольскай тэрилтэлэр политическай үөрөхтөө-һүн бу саҥа форматын тэрийэ да сорумматылар. Дьининэн, итинник поли-тической уонна дискус-сионнай кулууптары, комсомол райкома туру дьаһайарын кэтэспэһэ, мизэстэтигэр бэйэ көдү-лээһинин тэрийин хаҥа

бадарар кыаллар суол. Онуоха туһааннаах пар-тийнай тэрилтэлэр, адми-нистрациялар көмөнү оҕороллоругар, хонту-руоллабаларыгар баа-рыах этибит.

Саамай ыарырбаттар болпурорунан үчүгөй бэлэмнээх, үлэлиэн баа-лаах пропагандистары кыһаан сүүмүрдээбипит буолар. Бу өртүнэн олох-тоох партийнай тэрилтэ-лэр көмөлөрө суох. Ар-дыгар үлэлэнэх айылаах-да пропагандистары ула-рытар түбэлтэлэр баал-лар. Холобур, нөһүлэ-һын олох дьаһах өгөтү-нэн хааччыһыга произ-водственной управленне партийнай тэрилтэтигэр (секретарь Т. Кузьмина). Ол түмүгэр маһна бач-чаанга диэри комсо-мольскай полит-куруһуок-тар занятиелара ыһыал-ла иликтэр. Эмнэ ити курдук, сорох совхозтар, тэрилтэлэр салайааччыла-ра бу болпурооска суол-та биэрбэттэр. Итинни-тин ити учуоттаһыан наада.

М. МАКАРОВ,
ЫВСЛКС райкомун
инис секретара.

ДИСКУССИЯ ТУҢУНАН

Мин эдэр пропагандис-тары кытта санаабын атастайаахпын баҕара-бын. Тоҕо дьэһхэ, би-лигин ыччаты политичес-кай уонна экономическай үөрөхтөөһүннэ ордук улахан суолта бэриллэх-төөх дин санаабын. Ула-рыта тутууу сүүрүн бы-һаарар күүһүнэн эдэрдер буолуохтаахтар. Оттон ыччаты кытта эдэр про-пагандистар үлэлэһэллэр ордук көдүүстээх.

Пропагандист, туох-ха-нык иһиннэ, истээччилэ-рин туһунан төһө кыла-дарынан толору информа-циялаах, иһилэр кыһал-баларын, үлэлэрин-хам-мистарын үчүгөйдик би-лэр буолуохтаах. Этэрэ-дыһы, үөрэтэр кинин ту-һунан тыһынын билэр эрэ буоллаһына үлэ кө-дүүстээх буолар. Ону тэнэ истээччилэри кытта сатаан истин сыһыан олохтообун наада. Ол-бэйэ туһунан искусство. Аны туран пропа-гандист тус бэйэтин ха-чыстыбалара эмнэ кыра-га суох оруулаахтар. Быһата, пропагандиста үөрэххэ сыһыанлар бы-тархай, быстах суолта-лаах эбэтэр суолтага суох болпуростар дьин суох буолуохтаахтар.

Билигин мөнүөрдээх проблемалар айыһаа суохтар. Көмө онук. Онон пропагандист дис-куссия форматынан ыһы-тылар занятиелары са-таан тэрийэ үөрэннэхтээх. Дискуссияны хайдах ыт-тар туһунан элбэхтик су-руулар. Онук литерату-ралы туһана сатыыр наа-да. Ханһык бадарар мөн-күөр культуралаах, нэм-нээх-көрдүннээх буолуох-тааһын умнар табыллы-бат. Итиннигэрэн-биллэ-рөн иһиннэ, аһаастык көксэтинни кураанах кую-лалаһынаа куубудуту-муохха. Онон, холо-бур, дискуссиа олох кыт-та сибээстэнэрэ ордук.

Дискуссия туһааннаах коллектив, общество бү-гүһүн олохун тыһы суол-тааах болпуростарын таарыйар темалаах буо-лара ордук. Теманы про-пагандист таба тайаһы-та элбэҥи быһаарар. Онуоха истээччилэри кытта сүбэлэһнэххэ, ки-нилер этилэригэр, баҕала-

рын учуоттуохха сеп. Ик-киннэн, мөнүөһөр тема-ны болпуростарга наар-ды, ыһытылар эбэтэр истээччилэргэ толкуй-даан эппизитиһэлэригэр соруудахтары чуолкайды сатаһылыахтаах. Онук ыһылыбатааһына, дискус-сия тематыттан туоран хаалыы баар буолааччы. Онон занятиены сөргөх-тик кэтээн олорон су-рууннаһын — пропаган-

«Биһиги олохпут бы-тыспат бэлэлэринэн мэлдьитин ыһыаллар кон-структивной политиче-скай илик өрттээх кэп-сэтин, мөнүөһү культу-рата, общественнай айу-санааны үөрэтин уонна учуоттааһын буолуох тустаах».

М. С. ГОРБАЧЕВ.

дист мүлчүрүбөт эбэ-һиннэ. Үсүһүнэн, иһин эрэ барыта сатаан мөн-күөр эбэтэр санаатын сөпкө аттаран этэр буо-батах. Ол иһин дискус-сияга истээччилэр бөлөх-төрүнэн ыһытыларын тэрийнэххэ эмнэ сеп. Онуоха бөлөхтөр уочара-тынан туруоруллубут ыһытылар проблемалар санааларын атастайаах-таахтар.

Итинник занятиеда ха-йаан да түмүктөөһүннэ онго-һулуохтаах. Быһаарыл-лыбатах болпуростарга иһин бэйэ эбэтэр уоп-сай күүһүнэн бэлэмнэ-иэн эппизитиһэ биэрэ са-таһылыахтаах. Истээч-чилэр этилэрэ болгомото ыһыаллар бэлэстээн иһэллэрэ эмнэ суолта-лаах. Эбэтэр олохтоох органныр, үлэ коллектив-тары, о.д.а. адырыста-рытар онгоһулар «прин-ческай этиктер туһаан-наах партийнай тэрилтэ-дуу, ханна дуу тирдэ-һин иһилэхтээхтэр дин санаабын. Таарыһы эт-тэххэ, сорох пропаган-дистар «Этиктер суру-нааларын», «Этиктер нарточналарын» үлэлэ-тэллэр эбит.

Мин биһр зантиебар «Коллективн салайыы социальнай-психологиче-скай төртүтэрэ» дьин темка лекция аһаан ба-ран, онно сыһыаран «Кадрдары психологиче-

кай өртүнэн уларыта ту-туу, үлэ коллективтарыгар сөптөөх микроклиматы тэрийин» дьин ааттаан дискуссия тэрийбитим. Оно «Учуутал престиж» тоҕо түстэ?», «Учуутал ханһык хаачыстыбала-рын үөрэнээччилэрэ ор-дук сыһылыһыларай?», «Салайааччы хайдах буо-луодун баҕарадытты?», «Критикада, бэйэни кри-тикалаһыа сыһыаммы хайдаһы?», о.д.а. ыһы-тылар тула, хайа са-танарынан аһааста буола-рай дьин, кэпсэтин ыһы-тылыбата. Оно актив-най истээччилэртөн биһр-дэстэрэ, оркуолада интэр-үлэтин тэрийээччи А. М. Перлякова үөрэнээччи-лэргэ анкетаны толорто-руута улаханлык көмө-лөспүтэ.

Быһырын эмнэ ис-тээччи учууталлар тэри-йиллэринэн «деловой ооннуу» балаҕа интэ-риһиннэйдик барбыта. «Ис сүрөхтөн кэпсэтин», «Эр дьон кэпсэтинлэрэ» дьин ааттаах түмүкүлэр эмнэ ыһыаллыбытара.

«Кини факторын агит-визацилааһын» дьин те-мада «Төгүрүк астуол» ыһыаллыбата. Оно сов-хоз директора, партком секретара уонна профком председатели кыттымын ыһыттар. «Недиректив общественнай-полити-ческой активностын сүүрүн көрдөрүүлэрэ» дьин бол-пурооска оркуола дирек-тора уонна профком председатели тыл эппи-тэрэ. Онтон ыһырыла-лаахтар. Ыһытыларга эппизиттээбиттэрэ. Зани-тие түмүгүнэн олохтоох салаада сыһыаннаах чопчу этиктер оҕорулу-буттара. Холобур, сели-совет уонна оркуола ки-ни ардытар сыһыанга, базовый предприятне ко-мөтүн тэрийингэ, иһэр ууну харыстааһына, о.д.а.

Билигин нэмгэ эдэр пропагандист урукку ха-һыаларга хайтарбата наада. Кини бэйэтин би-лигин хантатыга, дьэ-бурун сайыннарытага олус элбэҥи үлэлэхтээх. Онук эрэ үлэ тугу эмнэ-иһ биэрнэ.

Е. СЛЕПЦОВА,
пропагандист.
Мугудай.

Карл Маркс аатынан совхоз производствотын
бастыггарын субэ муннабыттан

сорукна, бнр хаааайы-
тыбада үлэли сыддан
бэйэ-бэйгээ көмөлөсүһэр,
аһынныас буолар эрэ тү-
бэлтээ аренда сайдар кэс.
Иллээхтөр тохтоотулар.

Советхэ үп киллеринер сүрүн салаатынан, биллэрини курдук, суаһу нитинтэ буолар. Чуолаан, үтү сохотускалааһыны ылар көрөр эбит буоллахха, аастыт сыл түмүгүнүн дифференцированной надбавкалары аахсан туран, 974 тыһ солк. ситэ ыларылбата. Ити биричининэтин сылгыһыт П. П. Сивцев сайылыктар кыарааастарыгар, мөччирэн суоҕар көрөр. Санаан көрүп, дарибизинэтин баара эрэ 800-тэ метр «тайгилдибит» сайылыпка туох үүтэ ыарыһай? Суоһүлэр мөччирэн көрдөөн, хас да көстөөх сиригэ төлөһүөлэр. Оттон бөхтүүктар, ыамы баттаһаары күнгэ инкитэ ситэ мөччирэ, үтү киллэринэ илик ыһахтар бөтөрөнг сизлиинэн үүрэн адалаллар. Того табыллыбатын мөччирэннөөх Мындарыга кииннээн тэттик сайылыктары тэрийэн саныгыны үс ыйга үтү хотуһыр? Барыс туһа дийр буоллар, маннык тэрээни бука көкнөрүүлөн сөп этэ.

Блан көрүүгүн этн
онгоруу кэскиллээх салаа
тын —сылгы нитинтин.
Бу салаа совхозка «ум-
нууга» хаалбытын түмүтөр
сылгы этин собогуопна-
лааһынга 53 тың солк-
ситэ ылылдыбата. Сылы-
ныгтар үлөлөрө хамыста-
ра сыл акырыттан беттах

сүүнхүн буабакца үс би-
ригээдэгэ сэлээнэмит-
тэр. Бүтэйнгэр Куланды-
ма биригээдэгитэр сыйла-
рыллыбыттар. Абыс сый-
лалыт икки эсэнога араа,
рылалан улаалһар. Ол араа,
ги кинилэргэ сөптөөх нө-
мө. сийбүл олохуудлубаз.
Хольсбур, сыйлалыттар
Баймлай Алааһынаагы ба-
саларын үрдүнэн үр-
дүк күүрүүлэхэ элэнтэ-
ллийн аһар эрээрн, тог-
оро баччаанга дюрн чү-
мөһинэн олодоллор. Ар-
ендара кииригээн сийбээ-
тээн кинилэргэ сыйлаары-
лыбыт сирдэр нөһнөрө А.
Р. Аршаков буруулан
сиэрэ суох улаатыннар-
илан көрдөрүдлубүт. -
Звеников В. В. Тосамн «сы-
гы мититин сыйлаһыга
компетентнай специалиһы
сыйһаран, техникалаан
тусла салга, быһытыннан
тэрийдэхэ ара барыстаах-
тык улаатын сеп» дията.

Ити нурдун сылы 400-
чэ тын. соли барыствах
түмүктээбит сөөхөд үлэ-
һиттөрө хайдах үлэлээн
үүмүт сылы үс бүя ба-
рыствахтык түмүктүр ту-
һунан ира-хоро сүбэлэс-
тиилэр

Сүбө муньяхха ССКП райкомун икис секретаре Е. А. Борисов латтынымы ылла уонна тыл эттэ.

Салгыы социалистическай куоталаһы кыһымы, лахтарыы болыоталын, атыы, тутуу, концерт уонна маасабай соннуулар иһэбэ хоһуна дэри салгыан бардылар.

A. MAKAROV

Үрдүк итэҕэлгэ
толору энциклтиэҕэ

(Бүтүүтэ, Нинин 1 стр.
көр).

тын билээн-коруун, туһанын баараллах элбэх буолан, Вера Семеновна үгүс республиканскай семинардарга лектор быһыытынан кыттар. Атын орсуукуга тиниэн олох да билбэтэх-көрбөтөх оҕолорутар хас да айар уруутары ситиһилээхтик биэргэлээтэ.

Книг итэ үлэтнээ эрэмүүрдэмнэ. Ону таһыны үгүс общественнай соруудахтары толорор. Оройуоннаагы методикабинет методдосветын, наставниктар советтарын, ЭЭФ фондугар көмөлөнүү оройуоннаагы отделениегын чылыһы. Быыл күһү саҥа тариллибит оскуола советын председателинэн, оттон оройуоннаагы советка чилиһинэн таһыллан Вера Семеновна үлэтнэ эрчимнээхтик саралаата. Оскуола үгүс проблемаларын быһаарарга кэлэн быһаар-

наахтыг үзэлиир. Быты-
рын сэтгэньгэ нуруу
оссо бигр итгэлийн үлэн,
уучууталлар республика-
тавыг конференцйлары-
гэр делегатынан талыл-
лан, юни үдэтгэр-хэм-
нахыгэр антинайдыг
хытан нэлэ.

Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала, түүртүгү амырах ийэтэ Вера Семеновна итинник күүрөһүөхтэ, айымньылаахтык билини ортотугар үлэни-хамсыы сыйдыар. Кини улахан оҕото Александр СГУ физический факультетын, кыһына Лена Томскайдаагы политехнической институт үһүс курсун студенттара, Виката онус кылаас бияр бастык үөрөнөөччүтэ, оттон кыра кыһына Лана сэттис кылаас туйгун үөрөнөөччүтэ.

Вера Семеновна таны
өспөтүн эң депутат буол-
доххына, ордук ханьы
хайысхава болгомторун

ууран үлэлиг эгэй дүн
быбардаачы ыйысты-
тыгар:

— Дист-воруог туһугар таһо күүһүм тиниһарини үлэһэһизим. Оройуоннар советтарын социальнай сайдымаларын, ордук ыччачы үлэһэ кинигэ, материальнай базаны бөгөргөтүүгэ, профессиональнай үөрэхтөөһини сайдымаларыга уонна өрүс илин аһарини оройуоннар суолларын олоһуутугар болломтобу ууран үлэһэһизим эбэ, — дииһи эһиһэһизим.

Вера Семеновна Бессонова ССРС-ын народный депутатыгэр кандидатын н туруоруудубуттан ис сүрэхлэгиттэн үөрөбит уонна ичинин ити үрдүк сакка толору эппиэттиир ичинин асарыт.

Г. АЛЕКСЕЕВА,
Короленко ятынын
Амма орто окуулатын
завуча.

Сана отдел
кыһалбата

Урукку «Агропромхиз» «Агротехснаб» эрбон, сир уонна суол тоһуутунан дьарыктанар «Медведье» дьен отдёл толла. Ус специалисттар отдел начальнигынан М. Вельх аналтан. Кыһын-ны сезонга совхозтарга 4 тн. тонна муһому, сайы-ын 21 тыд. тонна хара-ор киллэримэлэре бы-ыллалта. Бу күнүртө от-тё үйүнөн «Мындаа-а» уонна Сибуруская-тыннан совхозтарга 1,5 тн. тонна органическа-авурдуу киллэриллил-лэ. Муһом таһыматтар түөр-тиһилэх, иипи МТЗ тра-ктордаах Н. И. Павлов би-гээдэтэ үлэннэр. Уру-э этиллэбитин курду-охторгар баабых балам-баланингэр барахаттар-даллар. Онон олуттуу үлэ-эттөөх, сүүрбөччө тра-ктордаах отдёл, хайдах эм-иан үлэһиттэрин кэмис-кыр кыһалдаттан, Чу-опчы сэлэмнэлэтин кол-уятынай ононон туһа-аччыларыгар мис таһа-ар

А. СЕМЕНОВ.

Эдэр сүөсүһүттэр суруктара

Мэлдэхсигэ
ыччаты күүтэбит

Ааспыт сайын Диринг орто оскуолатын онус «А кылаһын 28-сыа буолан бүтэрбиһит. Хайахсыйт выпускниктарыа ысырыыларын өйөөн, 14-дүө буолан Мөлдүөхсигэ, сорох-пуг Хадаарга производство баһаччы үлэһин тахсыбыһыт.

Үлэни талымастың бар-
банка, тутусутунан биир
коллективна: «Сардага-
фермада колбасит. Мандо
сүөсүлүттөр 16.6мт. 187
ынахтаахпыт. Билигин 70
эрэ ынах ытар. Ошон
күнгө 1,6 центнер курдук
үтүү ыыбыт. Сүөһү ыра-
кан үлэтингэр балээмиз
дизин окусулаба» сыйдын
сүөһү иитилини төрүттө-
гөр үөрэмизипит уонна
ынахныкыгытты солбуй-
луппут буолаллар. Онтун-
абыт үлэбитингэр олус жем-
посто. Коллективна на-
саванчынан коммунист А.
Н. Кораккина үлэлиги.

Учаастак саяалтата (бн. шигэдһинир С. С. Михайлов) билигхэ төлө кыда гийдэринэн олоор-уонна улаһынир усулуобуйаны тэрийдэ. Огнооһор, солбуудаахь ыарһыныксыттаах буоламмыт, киһилии күн сыһыанамбыт, Диринтэ төрөлүттөрбитигэр куулэйдээн көлөбүт.

Сын түмүгүнөн 2377 центнер үзүтү ыян, сорудахтын 15 центнеринан тарадыбыт. Аспаат сылга жана сабыт тайынан унаас, так 33 үлөнтө 3 тм. 627 солк. дохуоту үлөстөр буоллубут. Ону Оприга, дыйр С. С. Михайлов, үлө коллективын советин кытта субөлөһөн бараа, ким төһө кылааты кидларбитин көрөн түнтө сылдыар. Фермабытыгар 5 киинттен коллектив совета таллылы быта. Кимн ый айы хам, пайы үлөү кыттын коэф. фидиенкыан үлөрөр. Маан ким төһө үзүтү мабыта, үлө режимин тутубуута, общественной олоххо кыт.

тыта — барыта	учуотта.
нар.	

Ааспыт сылга бирдин фуражнай ынахтан 1544, түү кг үүтү ыабыппыт. Быйыл 1550 кг ыыр эбэ-наэталистибэлээхпит. Тох, суиньута мнах ахеняттан 48 кг, олуньута 57 кг ыыр сорунтаахпыт. Сүрүн болгомсубутун ынары ына-тымга ууребыт. Ынар ынахха 20-лин кг кесп-иэрбөнү уонна чиллэни сизэбеп. Ылгити 10-ча ынахпыт төрөтө. Рентал-най чиллэни көрдөрү-үн, 18 ынах ынарах кур-дук. Үүт сайылыгы ыадыр-га ыанар. Ол иһин саы-лык төрөһүн бөлүүүсөтө-рын биллгиттэн түрүө-сабыт. Коллентин чиллэ-нэрэ бары улуска дьаа-олорор буолууныт «Са-рыал» агитзоһада иһирэ-бит. Зона үлэтгегэр актив-найдык ыктабыт. Ол иһин уус-урун семодө-тельноы көрүүтө уонна спортнай күрэхтэһи-лэргэ биһиги зона баста-эн иһабит.

Ферма коллективна, сун-
шүнаа эдэрдэр буоларбы-
тынан, советск комсомоль-
ской комитета усунна рай-
комол бийигини үмүкүтө
хаалларбанна, үлэбигинэн,
олохпутунан - дьахачтынан
наа интернационалхторун
наада дьон өтүлүлөхтүн.

Коллективныг үгүс өтө — уолаттар. Кинилэр эһинил Советский Армия изккэтигэр сулууспалык барыахтара. Солбулар өдөр улаһиттар наадбалар. Ороһуон өдөр ыччата. Билиги холосурбутун батыһан, кыры улааастактар чөлгизэ сайдалларыгар бэйэлэрин самой ылаааттарыын киллэрсинэхтэр диэн эрэнэбит. Эһигини Мэлдэхсигэ күүтэбит.

С. СИВЦЕВА
«Сардонга» ферма
старшая

Синимонгарга, совхоз чемпионо шофера Н. С. Кардашевский; кон-
церт кыттыллахтара ритмический үлгүүнү П. ЗАХАРОВ фотота.

♦ Хагаайыннааһын механизма ♦
ЫЙААҢЫН ХАРАБАР
БАРЫТЫН УУРУОХХА

равляющей П. П. Козу-
ровы кытта көрсөн көпсөт-
тибит.

— Сүрүүлэри үчүгэй хаачыстыбалаах отунан нусрма быһыытынан хаачыыһахтаах этибит. Ол кыаллыбата. Күһүкү өртүгэр манныабы киһиэ-лэммит отунан аһата тылдьыһынты. Сорох борооскулар ону куртаахтара кыйып буһарбанка албуттара. Ветеринардар түмүктөрө оннук. Үлэһиттэр сатаа-баттара, кыйбаттара да баар. — Петр Петрович буруйу тобо тыыран анарданар. Ол оннугар зоотех-

ник Александра Павловна этинтэ быһа бааччы буол-
ла: «Байалара сатаан үлэ-
лээбэттэр. Ветеринараар
быһаарыллаларын, өлбүт
сүлбүттэн 8-тара киһилэр
буруйдаарынан өхтүбүттэ-
ра. Вэл, көмчүлээп, ууну
иһэрдибэттэр. Хотоннорун
көмүгэр сыбаабаккалар,
сорохторо тымныһан өл-
бүттэр».

— Бигрдин тээн малга 10
молтох борооскуну биз-
няхтээх атилар. Ол ой-
нулар маллар үчүгэйдари

индээ барбыгтарын барыг
төтөрү билдвэн ылыг-
тым. Онтон кыныраан
ылбикалар, малтохтор би
ниэхэ хаалбыгтара. Ити-
бира. Иккибиниз, күнүн
дагыннан 20 күн үлэлээ
батарим, ону икки армияг
бараары сылдар элэг
дөөн солбууштуура. Онтон
салтны аны нэрэним
шадыбыта: Огон баатра,
раа ый даахалта суову
гайга ато. Хотону өрөмүөн-
нэбитэ буулбуштуу, уйа,
лары огорбуштуу, муоста,
лабышымт. Онтунэбит үр-
дэ чараас эбит, бордууһу-
налары элбэх, өнөк тым-
чылда. Бордууһуналары
элиин сабан сылыттыбыт.
Итигэнэн үс ныйрай дүйнө
хаччы бивиги сэрээ суох,
путуттан олбүттөрө—ик
(Бүтүүгүн 4-с стр. көр).

Ааспыт күнүн баладан
ийен сагаланышта убей-
дынбыраатты Владимир
укина Виктор Табышев-
тар даяз нэргэинэрэ — 4
киһи — бэдэрээккэ киирэн.
200 кыра сүөһүнү ис-тас
үдөлөрү моой-ардас ылан
нөрүгө дуогабардаспыт-
тара. Үлэ сагаланышта
барда суех буолла: 16 бо-
роску өллө. Бу — Холтодо
отделениетыгар көннүөнэ
албүт сүөһү улахан ага-
ра. Табышевтар биһр төбө-
нү аны күһүн алтынныта
дизэри 238-тым ит төлөһү-
тэн туттарыыхтаах буол-
лахтарына, төһөлөөх албэх
эт сүппүтүн ойдуохха сен.
Бороскулар албүт бири-
чинизэлэрин билээри биһи-
ли рабочайдары, зоотех-
ник А. П. Пинигинаны,
Холтодо отделениетын уп-

